

ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ : ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΒΟΥΛΕΥΤΗ : ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΑΥΓΕΝΑΚΗΣ
ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ : ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΑΝΑΦΟΡΑ

ΠΡΩΤ. 3171
31 ΜΑΙ. 2010

Αθήνα, 27 Μαΐου 2010

ΠΡΟΣ:
Τον Υπουργό Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης
κ. Ι. Ραγκούση

Σχετικά με την επιστολή του Δήμου Τεμένους αναφορικά με τον ορισμό της ιστορικής έδρας του νέου Δήμου Ηρακλείου που δημιουργείται κατά τις προβλέψεις του νομοσχεδίου για το «Πρόγραμμα Καλλικράτης». Όπως προκύπτει από το επισυναπτόμενο ενυπόγραφο υπόμνημα, υπάρχει τεκμηριωμένο αίτημα από πλευράς του Δήμου Τεμένους για τη διατήρηση της ιστορικής έδρας του νέου, συνενωμένου Δήμου Ηρακλείου στο Τέμενος. Σημειώνεται μεταξύ άλλων ότι ήδη κατά την υστερομινωική περίοδο, κατοικείται η συγκεκριμένη περιοχή (αναφέρεται η κατοίκηση της Λυκάστου), ενώ η πόλη με το όνομα *Τέμενος* ιδρύθηκε από τον στρατηγό Νικ. Φωκά περίπου στο 960 μ.Χ. μετά την επικράτηση των Βυζαντινών κατά των Αράβων και την καταστροφή της πόλης του Χάνδακα (τη σημερινή πόλη του Ηρακλείου). Από τότε, η μακρά ιστορική πορεία της πόλης του Τεμένους συνεχίζεται έως και σήμερα, ενώ ιστορικά το κάστρο του Τεμένους αποτέλεσε ένα από τα πλέον ισχυρά σημεία άμυνας και οχύρωσης των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής. Ως εκ τούτου, η διατήρηση της ιστορικής έδρας της περιοχής του Ηρακλείου στο Τέμενος είναι κρίσιμη και υπαγορεύεται από την αναγνώριση της σημασίας της πόλης στην ιστορία της Κρήτης, αλλά και της αξίας της πόλης στη συλλογική μνήμη.

Ο Αναφέρων Βουλευτής

Λευτέρης Αυγενάκης

Ιστορική έδρα για το Ηράκλειο το Τέμενος

ΠΡΟΣ:
ΚΟΙΝ:

Υ Π Ο Μ Ν Η Μ Α

Με το υπόμνημα τούτο θέλουμε να σας εκφράσουμε το δίκαιο και τεκμηριωμένο αίτημά μας για το αν θα πρέπει ή όχι να καταστεί ιστορική έδρα του Ηρακλείου το σημερινό κεφαλοχώρι Προφήτης Ηλίας, (άλλοτε Κανλί Καστέλι) η οποία είναι από το 1994 μέχρι σήμερα η έδρα του Δήμου μας, όπου είναι και η θέση του Τεμένους.

Μια σύντομη ματιά στην ιστορία αποκαλύπτει ότι πρόκειται για μια ιδιαίτερη τοποθεσία που αποτέλεσε σημείο αναφοράς για την περιοχή του Ηρακλείου ήδη από τα χρόνια της αρχαιότητας, ιδιαίτερα, όμως, στη μεσαιωνική περίοδο.

- Αρχικά να αναφέρουμε την υστερομινωική κατοίκηση της Λυκάστου στην περιοχή, μια πόλη που στα ομηρικά χρόνια έχει συνεισφέρει με δικά της πλοία στην τρωική εκστρατεία. Ο παρακείμενος λόφος -σήμερα Ρόκα- αποτέλεσε την οχυρή ακρόπολη της πόλης στα ομηρικά και στα αρχαϊκά χρόνια όπως μαρτυρούν αρχαιολογικά ευρήματα.

- Στα 960 μ.Χ. η βυζαντινή αυτοκρατορία οργάνωσε τη μεγαλύτερη γνωστή εκστρατεία αναθέτοντας τη διοίκησή της στον αρχιστράτηγο Νικηφόρο Φωκά (μετέπειτα αυτοκράτορα), σε μια ύστατη προσπάθεια να επαναφέρει την Κρήτη στους κόλπους του βυζαντινού κόσμου ύστερα από περίπου 138 χρόνια κατάκτησης του νησιού από Άραβες και τη μετατροπή του σε εμιράτο. Αμέσως μετά την ανακατάληψη της έδρας των Αράβων, τον τότε Χάνδακα, (σήμερα Ηράκλειο) η στρατηγική ευφυΐα του Νικηφ. Φωκά, υπαγορευμένη από την πολύχρονη εμπειρία του, τον οδήγησε να διατάξει την καταστροφή κι εγκατάλειψη της παράλιας πόλης αφού η αραβοβυζαντινή σύγκρουση (που ήταν σε εξέλιξη στην Ανατολ. Μεσόγειο), δεν επέτρεπε την ασφαλή κατοίκηση των παραλίων. Ο φόβος για την επάνοδο αραβικών δυνάμεων με κατακτητικές βλέψεις οδήγησε τον στρατηγό Νικηφόρο Φωκά να ιδρύσει πόλη με το όνομα **Τέμενος** στον οχυρό λόφο νότια των παραλίων του Ηρακλείου εκεί όπου σήμερα βρίσκουμε τα ερείπια του κάστρου, στο ύψωμα που αργότερα ονομάστηκε από τους βενετούς Ρόκα, (δηλ. οχυρός βράχος).

Η περιγραφή του χώρου και της σημαδιακής αυτής απόφασης αναφέρεται αναλυτικά στην εξιστόρηση του Λέοντος Διακόνου, ιστορικού της εποχής και βιογράφου του Νικηφ. Φωκά, ο οποίος, μάλιστα, καταγράφει τα γεγονότα όντας ο ίδιος παρών αφού παίζει μέρος στην εκστρατεία. Γράφει τα εξής: «[...] επί τινι λόφον υψηλόν και ανάντη, ουκ σπωτάτω του κατεριπωθέντος άστεος υπερκείμενον, ιεται, και παμπληθεί τειχίον οικοδομείν εγκελεύεται. Ανεπισφαλής γαρ ο χώρος εδόκει, και προς έρυμα καρτερός, κρημνοίς τε διερρωγώς και φάραγγιν αποτόμοις εκατέρωθεν, [...] του δε ερύματος ασφαλέστατά τε και στερεώτατα εξεργασθέντος, στρατιάν αξιόχρεων τω χώρω εγκατοικίσας, Τέμενος το άστυ ωνόμασε, [...]» (σε μετάφραση: ...κατευθύνθηκε σε κάποιο λόφο ψηλό και απόκρημνο, που δεν βρίσκεται πολύ μακριά από την ερειπωμένη πόλη [τον Χάνδακα], κι εκεί διέταξε όλους τους στρατιώτες του να χτίσουν ένα κάστρο. Η περιοχή εκείνη του

φαινόταν απρόσβλητη και πρόσφορη για αμυντικό τείχος, καθώς ήταν προστατευμένη από τις δύο πλευρές από γκρεμούς και απότομα φαράγγια. ... Έτσι αφού κατασκεύασε ένα ασφαλές και στερεότατο κάστρο και εγκατέστησε στο εσωτερικό του ετοιμοπόλεμο στρότευμα, αποκάλεσε την πόλη Τέμενος. (Λέων Διάκονος, Ιστορία, βιβλ. 2ο, κεφ. η', παρ. 16, επιμ. Βρ. Καραλή, εκδ. Κανάκη, Αθήνα 2000, σ. 140). Ουσιαστικά επρόκειτο για την επανίδρυση της πρωτεύουσας της Κρήτης και την έναρξη της περιόδου που οι ιστορικοί ονομάζουν Β' βυζαντινή περίοδο που διαρκεί μέχρι το 1206, (το έτος που η Κρήτη παραχωρήθηκε στους βενετούς).

- Έκτοτε, το κάστρο του Τεμένους αποτέλεσε ένα από τα πλέον οχυρά καταφύγια σε περιόδους απειλής. Η βενετική κυριαρχία το μετέτρεψε σε έδρα καστελανίας του Τεμένους (Castellania di Temene) και σαν φέουδο παραχωρούνταν πάντοτε στις πλέον επίλεκτες οικογένειες βενετών αποίκων. Όταν εμφανίστηκε στο προσκήνιο η απειλή των τούρκων οι βενετοί επιδίωξαν να διατηρήσουν τα μοναδικά οχυρωματικά πλεονεκτήματα της καστροπολιτείας του Τεμένους, ώστε να αποτελέσει ένα ασφαλές καταφύγιο για τον πληθυσμό της Κάντιας σε περίπτωση επίθεσης.

- Όλη η περιοχή, (το σημερινό χωριό Προφ. Ηλίας και ο λόφος με το κάστρο) μέχρι την αρχή της δεκαετίας του '60 διατηρούσε την ιστορική της ονομασία: Κανλί Καστέλι, (δηλαδή ματωμένο κάστρο), παραπέμποντας στην καθολική νίκη των χριστιανών επί των τούρκων υπερασπιστών του κάστρου στα πρώτα χρόνια της τούρκικης πολιορκίας του Χάνδακα, συγκεκριμένα το έτος 1647.

- Στα χρόνια της τουρκοκρατίας, η περιοχή του Τεμένους στα χρόνια των κρητικών επαναστάσεων αποτέλεσε ορμητήριο των κατά καιρούς επαναστατών, με αποκορύφωμα την τελευταία νικηφόρο επανάσταση του 1897-8, όταν στις 14 Ιουνίου 1898 η ηρωική αντίσταση των Κανικαστελιανών απέτρεψε τη διάσπαση του μετώπου των επαναστατών από ομάδα 4000 επιτιθέμενων άτακτων τούρκων (βασιβουζούκων), με την ανοχή των επιτηρητών αγγλων.

- Μετά την ένωση με την Ελλάδα, η διοικητική οργάνωση των νομών προέβλεπε τις επαρχίες. Με έδρα και αφετηρία το Τέμενος η περιοχή από τις βόρειες υπώρειες του Μονοφατσίου μέχρι τα βόρεια παράλια και από τον Γιούχτα ανατολικά μέχρι τους Αθανάτους και Βενεράτο δυτικά ονομάστηκε επαρχία Τεμένους. Η πόλη του Ηρακλείου συμπεριλαμβανόταν στην έκταση της επαρχίας.

- Με το ίδιο σκεπτικό ο νεοδμητός καποδιστριακός δήμος διατήρησε το ίδιο όνομα, συνενώνοντας τις πρώην κοινότητες Προφήτη Ηλία, Κυπαρίσσου και Αγίου Σύλλα. Η έδρα του ομώνυμου δήμου, όπως ήταν φυσικό, τοποθετήθηκε στον Προφήτη Ηλία, όπου και το ιστορικό Τέμενος.

Η αναγκαιότητα διατήρησης ιστορικής έδρας της περιοχής Ηρακλείου στο Τέμενος, σήμερα, υπαγορεύεται όχι από κάποια ρομαντική αναστόληση παλαιότερης αίγλης αλλά από τη ζωντανή και σημασιολογικά επίκαιρη υπενθύμιση μιας ιστορικής φάσης που για την κρητική ιστορία αποτέλεσε γεγονός ζωτικής σημασίας. Εξ άλλου, το βυζαντινό **Τέμενος** αποτέλεσε μια επιβεβαίωση της κομβικής σημασίας της περιοχής αφού από τα μινωικά χρόνια η επικοινωνία των βόρειων παραλίων του Ηρακλείου με τα νότια παράλια και τη Μεσαρά γινόταν μέσω του Τεμένους. Η διαδρομή αυτή διατηρήθηκε σε όλα τα ιστορικά χρόνια μέχρι το 1918 οπότε χαράχθηκε η αμαξή οδός Ηρακλείου-Μοιρών στη γνωστή σημερινή της διαδρομή.

Μαζί μας έχουμε τη σύμφωνη και καθολική απόφαση των κατοίκων του Δήμου μας για την καθιέρωση του Προφήτη Ηλία ως ιστορικής έδρας για το δήμο Ηρακλείου.

Με τα νέα δεδομένα της συνένωσης με το Δήμο Ηρακλείου, η ιστορικότητα του Τεμένους είναι απόλυτη ανάγκη να εκφραστεί και να αποκτήσει υπόσταση με το να αναγνωριστεί ο Προφήτης Ηλίας ως ιστορική έδρα. Θεωρούμε πως η πράξη αυτή θα προσθέσει μια επιπλέον αξία στην περιοχή του Δήμου Ηρακλείου αφού αναγνωρίζεται μία ιστορική εποχή και ένα σημείο αρχαιολογικής

ενδιαφέροντος που διατηρεί ζωντανή τη μνήμη μίας καθοριστικής
εποχής.

Οι κάτωθι υπογράφοντες

1. Ξυδάκης Ιωάννης
2. Τσαρμπάτζης Νικόλαος
3. Βουρβουλάκης Ελ.
4. Ξυδάκης Μ.
5. Λαγκαδάκης Ευστ.
6. Ξυλοῦρης Ελ.
7. Καρδαμύνης Αρ.
8. Σταυράκης Ελ.
9. Κάββαλος Στ.
10. Λαρίτης Κωνσ.
11. Μεφονόρακης Λίτσης